

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра китайської філології

Курсова робота з китайської філології

на тему:

ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ *ЧОЛОВІК ТА ЖІНКА* В РОМАНІ

一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”

Студентки групи Пкит 07-20

факультету східної і слов'янської філології

денної форми навчання

Освітньої програми

Китайська мова і література та переклад,

західноєвропейська мова

Спеціальності 035 Філологія

Спеціалізації 035.065 Східні мови

та літератури (переклад включно),

перша - китайська

Банарюк Ольги Анатоліївни

Науковий керівник:

к. філос. н., доц. Беля. В. В.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ	6
1.1. Концепт як одиниця дослідження у когнітивній лінгвістиці.....	6
1.2. Структура і типологія концептів у сучасній когнітивістиці	12
1.3. Концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА в гендерних дослідженнях.....	14
Висновки до Розділу 1	18
РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ ЧОЛОВІК ТА ЖІНКА В РОМАНІ 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”	19
2.1. Структура концептів ЧОЛОВІК ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”	19
2.2. Засоби вербалізації концепту ЧОЛОВІК в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”	20
2.3. Засоби вербалізації концепту ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”	23
Висновки до Розділу 2	28
ВИСНОВКИ	29
АНОТАЦІЯ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	32

ВСТУП

Сучасна лінгвістика щодалі більше зосереджується на дослідженні рефлексивної діяльності людини. Антропоцентрична парадигма мови займається пізнанням мови мовною особистістю. Важливим аспектом вивчення будь-якої мови є системність її лексичного складу, це допомагає проникнути в ментальну модель дійсності й глибини загальнонаціонального способу мислення. Вербалізація концептів віддзеркалює знання, рівень ерудованості та сприйняття людини навколишнього світу, буття, особисто-суб'єктний та культурно-історичний досвід, як результат, вивчення концепту можна проводити лінгвокогнітивним та лінгвокультурологічним підходами. Концепти мають різні параметри, специфіку вербалізації та відтворення в мовленні.

Концептивістика – це розділ міждисциплінарної когнітивістики, її також називають наукою про концепти. Концептивістика має предмет і завдання, систему одиниць (концепт, мікроконцепт, макроконцепт), що вступають у зв'язки у межах концептуальної мовної картини світу.

Основною одиницею концептивістики виступає концепт – одиниця національної когнітивної свідомості, що моделюється лінгвістичними засобами. У нашій роботі ЧОЛОВІК та ЖІНКА виступають універсальним опорним концептом, який створює загальний контекст. Концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА не досліджувалися на матеріалі китайської мови, але водночас, він є провідним в багатьох культурах.

Дослідженням концепту та антропоцентричним підходом до вивчення мови займалися такі українські науковці як І. Штерн, О. О. Селіванова, А. М. Приходько, С. Жаботинська, О. Горошко, І. О. Голубовська, І. Р. Корольов, М. В. Скаб, В. Д. Ужченко.

Актуальність теми дослідження. Наразі кількість досліджень у сфері китайської мови в українській лінгвістиці є недостатньою та існує необхідність проведення системного аналізу вербальних засобів об'єктивації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА для подальшого пізнання китайської мови та культури, оскільки деякі параметри концепту мають культурне спрямування, свою специфіку репрезентації та формують глибинну семантику концепту. Приділення недостатньої

уваги семантиці лексем ЧОЛОВІК та ЖІНКА в сучасній китайській мові. Дослідження концептуальної вербалізації допомагає з'ясувати індивідуальні та колективні риси когнітивного аспекту, також сприяє поглибленому вивченню лексичного складу китайської мови й розуміння значення слова як багатокомпонентної мікросистеми.

Мета нашої роботи полягає в детальному вивченні засобів вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

1. Проаналізувати зміст поняття концепту в сучасній когнітивній лінгвістиці;
2. Описати структуру та здійснити типологію засобів вербалізації концептів.
3. Дослідити вербалізацію концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в гендерних дослідженнях.
4. Проаналізувати та провести структурування засобів вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Об'єктом дослідження є концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Предметом дослідження виступають засоби вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Матеріалом дослідження став роман 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Основними **методами дослідження** вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА, що були використані в даній роботі є загальні методи такі як аналіз та порівняння. Серед лінгвістичних методів використані зіставний метод та метод концептуального аналізу. Для відбору матеріалу дослідження використовувався метод суцільної вибірки.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше в українському мовознавстві проведено дослідження засобів вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості розширити дослідницький аспект вивчення китайської мови та літератури,

використати результати дослідження у подальших наукових роботах. На основі дослідженого матеріалу можна розширити поле значень концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, двох розділів із висновками до кожного розділу, висновків до роботи та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи 34 сторінок. Список використаної літератури налічує 39 джерел.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ КОНЦЕПТІВ У КОГНІТИВНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

1.1 Концепт як одиниця дослідження у когнітивній лінгвістиці.

Починаючи з ХХ століття, лінгвістичні дослідження все більше й більше проводяться на базі антропоцентризму, тобто людина всередині Всесвіту, та зосереджуючись на когнітивній лінгвістиці як напрямку, який розглядає функціонування мови через пізнання людською свідомістю (Іващенко, 2006, с. 4).

І. О. Голубовська (2011) стверджує, що все більшої ваги почав набирати активний суб'єкт пізнання світу – людина, а мовна форма перестала тлумачитися як самодостатня субстанція (с. 9). Також О. А. Селіванова (2004) зазначає, що однією з найважливіших тез антропоцентричної парадигми стає твердження, що людина не може існувати поза комунікацією, а її сутність виявляється у спілкуванні з подібними собі. Межі дослідження розширюються від внутрішньо системного аналізу до вивчення мови у зв'язку з її носіями, із середовищем її функціонування. Дослідження комунікативної взаємодії індивідів, зорієнтоване на їхнє діалогічне порозуміння у співвідношенні з параметрами мови, середовища і культури, останніми роками висунулося на провідні позиції в лінгвістиці (с. 7). В. В. Жайворонок (2004) справедливо зазначає, що антропоцентричний підхід до вивчення мовних одиниць “збуджує зацікавленість до ролі мови як суспільного явища в системі духовних цінностей етносу, до взаємовідношення народу – творця мови та власне мови як значною мірою творця її носія” (с. 23).

Лінгвісти вивчають мову в усіх її аспектах, найголовнішим аспектом пізнання мови є граматики, окрім неї, така наука як *лексикологія* також відіграє не менш важливу роль, адже словниковий склад мови може розповісти про культуру країни походження та її історію. З цього випливає розуміння того, що мова це так звана система, у складі якої налічується безліч мовних знаків зі своєю особливою семантикою.

Загальне наукове визнання щодо обґрунтування системності мови на лексичному рівні належить насамперед німецьким мовознавцям Й. Тріру, Г. Іпсену,

Л. Вейсгерберу, В. Порцигу та ін. (Trier 1981, Ipsen 1924, Weisgerber 1992, Porzig 1994). Дослідження цих учених стали викликом традиційним атомістичним засадам семасіології кінця XIX – початку XX ст., створивши теоретичну передумову для становлення та розвитку теорії семантичного поля, відкрили нові перспективи вивчення лексики як системи.

Системність лексичного складу сучасної мови виявляється у всіх її елементах: в організації тематичних лексичних груп, у структурі багатозначного слова, у наявності синонімічних, антонімічних і т.п. зв'язків стверджує Л. А. Лисиченко у своїй книзі “Лексико-семантична система української мови” (с. 8). Розділ мовознавства, що вивчає словниковий склад мови, його обсяг, походження, систему, називається *лексикологією*. Лексикологія поділяється на різні галузі про лексику: семасіологія – наука про семантику, етимологія – наука про походження слів, ономастика – наука про власні назви, фразеологія – наука про стійкі словосполучення та лексикографія – наука про укладання словників.

Центральною функціонально-структурною одиницею мови, зокрема основним предметом дослідження лексикології є *слово*. Слово може мати одне або кілька граматичних значень, в мовленні також виступає в різних формах і з різним значенням. Семантика, лексичне значення, слова – це співвідношення слова з певним явищем. Слово узагальнює (тобто виступає представником багатьох однорідних предметів) на двох рівнях: перший рівень - це рівень сигніфіката за зовнішніми, поверхневими ознаками, другий рівень - це рівні їм поняття (за внутрішніми, суттєвими властивостями). Назви предметам і явищам даються по-різному. Люди обирають головну ознаку предмета, яка з часом стає представником усього предмета. (Левицький та ін., 2005, с. 44-47).

Слова, мовні знаки, формують групи, що різняться домінантним ядром. Це спричинило потребу у створенні нових номінативних одиниць на позначення мовних знаків, спільних за своїми семантичними якостями, який би зняв функціональну обмеженість традиційного значення та сенсу, і в якому органічно поєдналися б логіко-психологічні та мовознавчі категорії, а саме створення поняття

концепт, що є одиницею вивчення *когнітивістики*, тобто когнітивної лінгвістики. Термін “концепт” походить із латинського *conceptus* і означає “думка”, “поняття”.

Концепти активно аналізувалися як у творчості одного письменника (Г. Сковороди, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Филиповича, В. Винниченка, П. Тичини, А. Малишка та ін.), так і групи письменників певного літературного періоду, наприклад жанру, наприклад, у поезії українських шістдесятників тощо (Рудюк, 2011, с. 411). Основне коло лінгвістично релевантних понять обговорюваних у науці у зв'язку із концептуальною діяльністю рефлексивної свідомості, тобто з точки зору антропоцентричної парадигми було визначено у філософських працях Аристотеля, Т. Гоббса, Дж. Локка, П. Флоренського. Концептуальний аналіз мислення і мовлення, розпочатий видатними філософами – Л. Вітгенштейном, Г. Х. фон Вригом, М. Гадамером, М. Хайдеггером та іншими, посів чільне місце в лінгвістичних дослідженнях, звернених до проблеми створення цілісної концепції співвідношення мови й мислення, способів вираження в мові позамовної дійсності, знань про світ, законів організації мовної картини світу. Пріоритет у розробці питань концептуальної структури та теорії концептів належить закордонним вченим М. Барсалоу, Р. Джекендоффу, Дж. Фодору, Г. Фреге, К. Шварцу, М. Бірвішу (Голобородько, 2002).

За В. Л. Іващенко (2006) когнітивізм або *когнітивістика* – це напрям у науці, об'єктом вивчення якого є людський розум, мислення і ті ментальні процеси й стани, які з ним пов'язані. У когнітивістиці людина має вивчатися як система перероблювання інформації, а її поведінка повинна описуватися і пояснюватися за допомогою назв внутрішніх станів. Оскільки таке інтерпретування безпосередньо пов'язане з використанням мови, то досить природним є те, що мова опинилася в центрі уваги дослідників когнітивістики (с. 6).

Головне завдання концептивістики можна сформулювати так: за допомогою лінгвістичних засобів, дослідити й системно описати концепти певної мови, тобто концептуальні картини світу (Краснобаєва-Чорна, 2009, с. 41-59). Концептуальна картина світу є вихідною точкою для інших картин світу, яка за допомогою мови як знакової системи формує мовну картину світу. Роль мовної картини світу в цьому

плані полягає перш за все в участі у категоризації й концептуалізації світу та об'єктивації нових структур знань (Голобородько, 2002). Кожна культура переповнена власною символічною мовою, що вибудовує своєю чергою неповторність окремо взятого світогляду, для якого характерними є свої ключові слова як підґрунтя яскравої ілюстрації мовної картини світу: лінгвальний концепт – вербально виражена інтегральна категорія, яка відображає психоментальні ресурси свідомості, узагальнює знання й досвід людини, репрезентує мовну картину світу, тому постать людини є ключовою в будові мовної картини світу (Ужченко, 2007, с. 302). Множина концептів являти собою концептосферу. *Концептосфера* – це фрагмент концептуальної карти світу, сформований на основі уявлень людини та репрезентований сукупністю одиниць пам'яті (концептів), які групуються за тематичною ознакою. До складу концептосфер входять мікроконцептосфери або мікроконцепти, що вербалізуються за допомогою мовної карти світу (Плотнікова, 2020, с. 92).

Поняття мовної картини світу складають процеси категоризації, членування, сегментації світу, що відбуваються переважно завдяки вербальним засобам мови. В. Сімонок (1998) вважає, що елементами мовної картини світу є семантичні поля, а концептуальної – поняття і над поняття, які є константами свідомості, тобто концептуальна картина світу охоплює не тільки вербальні засоби реалізації концепту, а й невербальне першочергове формування понять у свідомості індивіда, причини та культурні аспекти.

Як стверджує Ж. Краснобаєва-Чорна (2007), становлення в науці поняття концепту сформувало новий етап закономірностей та особливостей взаємодії мови, пізнання і культури. Відповідно усвідомлення нових аспектів взаємодії лінгвістики, когнітології, культурології, психології, філософії поширило межі змістового аналізу мовних явищ і надало більшої глибини й ефективності семантичним дослідженням. На сучасному етапі розвитку науки актуальними постають питання про визначення статусу та сутності концепту, але дотепер науковці не вважають концепт достеменно вивченим поняттям, що має одне загальне трактування й пояснення. (с. 13).

На думку В. Д. Ужченка (2003) *концепт* – це термін, що слугує поясненню одиниць ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, яка відбиває знання й досвід людини (с. 209).

За В. Л. Іващенко (2006), поняття *концепт* також можна трактувати як інформаційну структуру свідомості, різноsubstrатну за способами формування та представлення знань про певні об'єкти і явища. Концепт характеризується великою кількістю диференційних ознак таких як: зв'язок з мовою, мисленням, пам'яттю та психікою, абстрагування, відкритість, вічність, етнокультурне забарвлення, специфікація, момент переживання, узагальнення, автореферентність, динамічний характер, гнучкість, множинність складників, безтілесність, потенційна суб'єктивність, тривалість і складність формування, стереотипність і константність, кодованість у чуттєво-образних уявленнях, відображення ментальної дійсності, і виконує пізнавальну функцію, функції збереження знань про світ, структурування знання, орієнтування у світі (с. 4).

Головна роль, яку виконують концепти в мисленні – це категоризація, яка дозволяє групувати об'єкти зі спільними рисами, у відповідні класи. Таким чином, одним із компонентів, які виступають посередниками у мисленнєвому процесі, що відбувається не просто в думках, а вербалізується за допомогою мовленнєвих знаків і є концепт. У лінгвокогнітивних дослідженнях концепти представляють зв'язок феномена значення слова зі знанням і структурами їх відображення у свідомості. Таку ж думку щодо концепту має О. А. Селіванова (2006), вона розглядає концепт як об'єкт зі світу ідеального, що має ім'я і відбиває культурно-зумовлені уявлення людини про дійсність (с. 10).

У своєму дослідженні Ж. В. Краснобаєва-Чорна (2006) виявила, що здебільшого терміни *концепт* і *поняття* виступають як рівнозначні слова, синоніми – явища одного типу, концепт є калькою з латинської мови – *conceptus* – *поняття*. З усім тим, окрім синонімії існують цілком різні й самостійні терміни: *поняття* – непередикативна одиниця мислення, що відображає істотні відмінні ознаки предметів дійсності, виділяє предмети як самостійні об'єкти, що перебувають в особливому відношенні до таких само об'єктів, але не розкриває це відношення. *Концепт* –

одиниця мислення, яка виступає цілісним, нерозчленованим відображенням факту дійсності – найменша одиниця мисленнєвого процесу (с. 71-72).

Зіставляючи поняття *концепту* зі *словом*, М. В. Скаб (2008) зазначає, що *слово* реалізує себе в мовленнєвих контекстах, *концепт* же формується в текстах культури, і джерелами відомостей для розуміння концептів служать: прецедентні тексти, зокрема, прислів'я, приказки, афоризми, стійкі сполучення слів, назви відомих творів духовної культури, поширених наукових теорій і т. ін.; художні дефініції, а також концепції, вироблені в тому чи тому творі словесної творчості та ін. (с. 46).

Для вербалізації концепту використовуються різні методи та аспекти. З одного боку, Ж. В. Краснобаєва-Чорна (2006) виокремлює сім методів інтерпретації поняття концепту в науковій літературі: когнітивний, лінгвокультурологічний, логіко-філософський, власне філософський лінгвістичний, психолінгвістичний та літературно культурологічний (с. 67-79).

З іншого боку, на думку В. Д. Ужченка та Д. В. Ужченка (2007) можна виокремити лише два основні підходи, сфокусовані на одному чи іншому аспектові аналізу *концепту* – лінгвокогнітивний та лінгвокультурний (с. 291). *Лінгвокогнітивний підхід*, метод, зосереджений на когнітивній діяльності людини, тут концепт визначається як мисленнєве утворення, що поєднує найістотніші ознаки об'єкта, належні до основних у концептуальній картині світу, в той час, як *лінгвокультурний підхід* зосереджений на культурно-національному аспекті, а саме: визначає концепт як одиниця колективної свідомості, культурно маркований зміст (мовні, етнокультурні складники, уявлення, оцінки, по-різному структуровані в системі мов), емоційно-експресивні, естетичні складники, що разом формують мовну картину світу (Рудюк, 2011, с. 413). За допомогою мовних явищ досліджуються когнітивні механізми та структури багатогранної людської свідомості. Обсяг концепту можна нескінченно уточнювати, віднаходити все нові й нові грані, оскільки він виступає об'єктом дослідження не тільки лінгвістики, а й логіки, психології, культурології, філософії. Концепт ширший за поняття, оскільки об'єднує інформацію про всі ознаки реалії (Ужченко, 2007, с. 289).

Головним методом дослідження у нашій роботі представлено концептуальний аналіз. На думку М. Полюжина (2005), концептуальний аналіз дає реальну змогу простежити, як і якою мірою знання мови відображає знання людини про світ у вигляді тлумачення у словникових дефініціях (с. 12). Крім того, концептуальний аналіз спрямований на виявлення й осмислення структури вербалізованого концепту з метою з'ясування обставин його формування, знаходження властивих йому системних зв'язків та їхніх відмінностей від інших концептів; на отримання різнобічних знань про світ, спосіб життя, традиції та культуру носіїв певної мови. Проблема методу ускладнюється й тим, що концепт представлений розгалуженою системою складників (лексемами (включаючи асоціативні зв'язки), фраземами, міфологемами й культурами, пареміями, прецедентними текстами, біблійними ремінісценціями, науковими термінами, художніми дефініціями тощо), а також може містити невербалізовану частину (Краснобаєва-Чорна, 2009, с. 43).

1.2. Структура і типологія концептів у сучасній когнітивістиці.

У своїх дослідженнях Селіванова (1999) виокремила чотири типи кваліфікації концепту за належністю до певного суб'єкта концептуалізації:

- ідіоконцепти, вони властиві свідомості окремого індивіда, тобто індивідуальні;
- узуальні концепти, є характерними для певної групи, наприклад, науковців певного фаху, представників певної професії або роду занять і т. ін.;
- етноконцепти, такі концепти властиві всім представникам певної етнічної спільноти;
- загальнолюдські концепти, відомі всьому людству й репрезентовані в різних мовах (1999, с. 12).

Одночасне існування такої кількості концептів, а саме: індивідуального, загального, групового та етнічного та можливість їх поєднання вказує на здатність людини розуміти інших та бути зрозумілою.

В той самий час, інший український дослідник-філолог П. Мацьків (2007) пропонує інакшу класифікацію концептів:

- предметні (вербалізовані словами з конкретним значенням);
- концепти-гешталти (об'єктивовані абстрактною лексикою);
- типологічні (вербалізовані лексикою з просторовим значенням);
- емоційні концепти (назви почуттів та емоцій).

У сучасній лінгвістиці терміни “лексичне поле”, “семантичне поле”, “концептуальне поле” та “словесне поле” вживаються як синоніми, групи слів, що об'єднані лексико-семантичною репрезентацією навколо одного концепту. Хоча деякі лінгвісти вказують на певні розбіжності між усіма полями. Джон Лайонс розрізняє (1977) *концептуальне поле* як структуру понять на семантичному рівні – структурований концептуальний простір та *лексичне поле* як набір лексичних одиниць, що охоплює, перекриває певне концептуальне поле (с. 230).

У наш час концепція *лексичного поля* набуває переосмислення крізь вплив різноманітних наукових напрямків. Тому у лексикології, семантиці, когнітивній лінгвістиці лексичне поле є засобом для цілісного розгляду лексичного значення слова, структури лексичного складу мов, концептуалізації та категоризації дійсності мовця. В лексикографії – принцип кодифікації лексичного складу мови, а в психолінгвістиці – спосіб дослідження мовленнєвої пам'яті, особливостей засвоєння та відтворення мовлення (Keith, 2009, с. 470). *Концептуальне поле* є лексичним об'єднанням, організованим навколо єдиної семантичної значущості, та охоплює всі слова, що співвідносяться з визначеним поняттям (Duchacek, 1959, р. 297).

Інформаційне наповнення концепту складається з мінімальної кількості когнітивних ознак, що визначають найважливіші та відмінні ознаки предмета або явище. Інтерпретаційне або концептуальне поле включає когнітивні особливості, які вербалізують або репрезентують інформаційне наповнення концепту. Відмінною рисою концептуального поля є наявність конфліктних між собою когнітивних симптомів. Будова концепту може бути описана лише тоді, коли визначено й описано її зміст, тобто виявлено когнітивні ознаки концепту. Інформація про пізнаваного об'єкта (фрагменті світу) може бути отримана різними способами

сприйняття, тобто за допомогою зору, слуху, нюху, дотику і т. д. Така інформація формує особливу парадигму концептуальних ознак. інформація про пізнаваного об'єкта (фрагмент світу) може виражатися у вигляді вторинної категоризації, що становить образну групу в структурі концепту.

У більш широкому сенсі структуру концепту можна представити у вигляді кола. Основний концепт – ядро концепту, воно знаходиться в центрі структури, кола, а на периферії, тобто навколо ядра, залишається все, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей.

Концепція має певну структуру, яка не є жорсткою; це необхідна умова для існування концепту та його входження в концептуальну сферу. Концепція охоплює психічну характеристику того чи іншого явища і забезпечує розуміння дійсності. Упорядкований набір концептів у свідомості людини формує його/її концептуальну сферу. Мова є одним із засобів доступу до свідомості людей, їх поняттєвої сфери зміст і структура понять як одиниць мислення. (Evans, 2009).

1.3. Концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА в гендерних дослідженнях

Разом із мовою, що розвивається, з'являються безліч гендерних ідеологій, які потребують детального наукового осмислення та обґрунтування. На даному етапі розвитку мови, доцільно і важливо проводити дослідження характерологічних мовних засобів художніх текстів, через які відтворюється не лише закономірний розвиток і стан суспільства, а й факти гендерної нерівності та дисгармонії.

Своєю чергою питаннями гендеру, гендерних аспектів, стереотипів та нерівності займається така наука як гендерна лінгвістика. Гендерна лінгвістика – це напрям лінгвістики, що вивчає мовні явища, взаємозв'язок мови як системи, мовної картини світу людини, її статі та гендеру.

Гендерна лінгвістика – новий мовознавчий напрям, появу якого зумовив розвиток гендерних досліджень у світовому й українському мовознавстві. Тепер ця галузь знань викликає значну увагу з боку наукової спільноти, проте практично не дослідженим є термінологічний апарат гендерної лінгвістики.

Досліджуючи структуру гендеру, через призму гендерної лінгвістики, можна отримати ґрунтовні знання про його роль в тій чи іншій культурі, про норми поведінки чоловіків та жінок, що закріплені в суспільстві та про змінені уявлення гендерних норм. З біологічної точки зору “маскулінність” та “фемінність” – це комплекс природних рис, що відрізняють чоловіків та жінок. Маскулінність і фемінність розкривають змістові елементи та складові гендерної ідентичності людини та є важливими категоріями у гендерній лінгвістиці. (Єрмоленко та ін., 2001).

Як вже було зазначено раніше, концепт має семантичне наповнення, що різниться відповідно до мови й культури країни, в якій вживається даний концепт, тому, щоб розібратися в мовній специфіці певної нації, потрібно вивчати системний опис концептів. Звичайно, концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА у різних лінгвокультурах набувають різні національно-специфічні забарвлення та по-різному трактуються відповідно до гендерної лінгвістики (Іванотчак, Павлюк, 2020, с. 90).

Одними із ключових концептних полів будь-якої культури є поля ЧОЛОВІК та ЖІНКА. Вони є проєкцією стереотипних уявлень про чоловіка та жінку як носіїв соціально прописаних якостей та ознак. Вони сформувались на основі ролей, що виконуються чоловіком та жінкою в суспільстві.

У даному концепті виокремлюють образ, поняття, оцінку, що й дає право вважати метафору одним із засобів образного втілення культурного концепту, а тому вивчення гендерних концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА передбачають когнітивно-ономасіологічний, семантичний, прагматико-стилістичний та соціофункціональний аналіз (Храмова, 1992).

Для того, щоб порівняти концепти ЧОЛОВІК та ЖІНКА в українській та китайській культурах, які за Селівановою (1999) є етноконцептами, оскільки різним націям притаманне повністю відмінне або частково схоже семантичне наповнення певних слів, потрібно використати *лінгвокультурний підхід*, який, як раніше було зазначено, зосереджений на загально культурно-національному аспекті. Найлегший спосіб дізнатися смислове тлумачення концепту та думку нації, щодо гендерних стереотипів – прочитати народну літературу.

Слід зазначити, що на нашу думку та думку К. Оселедько (2011), пояснення багатьох гендерних відмінностей між чоловіками та жінками полягає не у фізіологічних характеристиках, а в соціальних нормах суспільства. Традиційно чоловіків вважають сильними, а жінок – слабкими (с. 200).

В українських лінгвістичних студіях привертають увагу праці Т. Сукаленко (2009), яка дослідила метафоричне вираження поля ЖІНКА в українській мові. О. Бондаренко здійснила аналіз лексико-семантичної структури концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в українській та англійській мовних картинах світу.

В українському суспільстві роль чоловіка та жінки гендерно дуже проста. Чоловік – голова сім'ї, годувальник, захисник. Жінка – мати, берегиня домашнього затишку, господиня. Сім'я мала патріархальний устрій, вкрай рідко траплялося, щоб жінка в родині домінувала, і чоловіка такої жінки, як правило, в громаді не поважали, переважно це був пияк, ледар тощо. Загалом вважалося, що жінка не має права навіть голос на чоловіка підвищити, а не те що застосовувати до нього фізичну силу. Так було влаштовано українське суспільство, що чоловік як голова родини репрезентував її перед усіма сторонніми – як владою, так і різноманітними гостями. Первинні згадки про матріархальність українських сімей давно забуті. Тобто всі факти про жіноче повсякдення записано з уст їхніх чоловіків, крізь призму чоловічого бачення.

На початку ХХ століття у працях фольклористів та етнографів з'явився образ жінки-опікунки, який почав відроджувати ідею матріархальну. Якщо вести мову про гендерні відносини, то у традиційній культурі діє, зокрема, принцип комплементарності (або ж взаємодоповнюваності), за яким соціальні ролі, поділені на чоловічі та жіночі, мають працювати у певному партнерстві. У традиційній українській культурі, як і інших патріархальних культурах, основна власність, основне майно (земля, худоба, житло, сільськогосподарський реманент) належало чоловікові й успадковувалося головню по чоловічій лінії. Крім того, молода переходила жити у дім свого нареченого, прізвище переймалося від чоловіка – все це називається патрилокальністю і патрилійністю. До “жіночого господарства” належало молочне виробництво, городництво, текстиль. Жінка могла продавати ці

продукти своєї праці й залишати собі отримані за них кошти. Нормальний і бажаний сценарій для дівчинки полягав у тому, щоб стати «повноцінною жінкою» – вийти заміж, народити й виховати дітей, мати власне господарство, стати господинею тощо, тобто пройти класичним маршрутом, однаковим абсолютно для всіх (Кісь, 2011). Хоч якою роль жінки б не була в суспільстві, в українських піснях її завжди оспівували якнайкраще та порівнювали з калиною.

Щодо китайського патріархального суспільства, існує думка, що чоловік найчастіше виступає героєм, типовий представник конфуціанства, а в очах такого чоловіка жінка лише прикраса, без якої не можна обійтись, але не біда, коли її немає. Жінка, створена для кохання, вона є приватною власністю чоловіка – головна ідея любовних романів. Жінки у давньокитайському суспільстві були позбавлені суверенітету, стали васалами патріархального суспільства, її єдина ціль життя був вдалий шлюб та піклування про сім'ю. Видно, що під впливом конфуціанської культури китайські жінки втратили власну незалежність та нерівність між чоловіками та жінками. Нещастя китайських жінок завжди було важливою частиною нещасної долі китайської нації. Тому звільнення китайських жінок не тільки представляє звільнення любові в Китаї, але й певною мірою, це також звільнення думок та особистості китайської нації (易中天, 2003).

У Стародавньому Китаї була поширена думка про те, що чоловік та жінка - Один їнь і один ян — шлях. Чоловік – це ян, жінка – це їнь, гармонія їнь та ян, обійми їнь та ян і антагонізм їнь та ян створили людське суспільство. Ґрунтуючись на їнь та ян, найбільш інтуїтивне розуміння стародавніх таке: чоловік — сонце, а жінка — місяць. Сонце світить і гріє, високо вгорі, пестить все, нескінченна життєва сила, це чоловіча чеснота; місяць несе світло сонця, похмурий і стриманий, ніжний і чарівний, таємно допомагаючи землі жити, він жіноча чеснота. Тому стародавні вважали, що чоловіки вище, а жінки нижчі за статусом. “Чоловік — гора, жінка — вода”, — це, мабуть, найбільш традиційна метафора. Гори, міцні, високі та прямі, могутні, здатні нести й нести, здатні довірити своє багатство — це саме стандартний образ традиційного китайця. Вода, ніжна й евфемістична, від природи невидима, прохолодна, солодка, може жити все, і може родити врожай – це образ

традиційної жінки. Жінки повинні покладатися на гори, шанувати своїх чоловіків, народжувати дітей, розпалювати вогонь, щоб готувати, ткати й вчити дітей, годувати всю родину. Чоловік домінує всередині, жінка домінує ззовні, оточена горами та водою, приховуючи воду та гори.

Суспільство в основному вимагало від жінок жити за принципом “хороша дружина і хороша мати”, отже це й стало семантичним наповненням концепту жінка. Вважалося, жінка – це насамперед хороша дружина і мати, а тому має проявляти жертівність, компроміс і безпорадність (易中天, 2003).

Висновки до Розділу 1

Лінгвістичні дослідження ХХ та ХХІ століть розвивають навколо антропоцентричної парадигми, що зосереджена навколо рефлексивної діяльності людини, пізнання всесвіту через призму когнітивної лінгвістики. Однією з найважливіших тез антропоцентричної парадигми стає твердження, що людина не може існувати поза комунікацією, а її сутність виявляється у спілкуванні з подібними собі. У теоретичному розділі нашої роботи розглянута певна кількість термінів, а саме: концепт, концептосфера, когнітивна лінгвістика, мовна карта світу. У цьому ж підрозділі пояснюється типологія та походження цих термінів. За основу взято праці таких українських лінгвістів як Олена Селіванова, Віталій Жайворонок, Жанна Краснобаєва-Чорна, Ірина Голубовська та інші. Для прикладу, у другому підрозділі першого розділу, подано типи кваліфікації концепту за належністю до певного суб'єкта концептуалізації різних дослідників, оскільки єдиної думки щодо єдиної класифікації досі не існує. У третьому підрозділі першого розділу на основі відмінностей української та китайської культур, та за допомогою лінгвокультурного підходу, який визначає концепт як одиниця колективної свідомості, культурно маркований зміст, ми зробили порівняння реалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА. Проблематика концепту досить відкрита тема, але не є популярною серед китаїстів, тому відзначається недостатня кількість матеріалів досліджень у сфері китайської мови в українській лінгвістиці.

РОЗДІЛ 2. ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТІВ *ЧОЛОВІК ТА ЖІНКА* В РОМАНІ 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”

2.1. Структура концептів *ЧОЛОВІК ТА ЖІНКА* в романі 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了”

Як вже було зазначено у першому розділі нашої роботи, концепт можна представити у вигляді кола з центром всередині. Ядро концепту – це його основа, воно знаходиться в центрі структури, кола, а на навколо ядра, тобто на периферії, залишається все, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей. За допомогою концептуального аналізу, який на думку М. Полюжина (2005), дає реальну змогу виявити, яким чином мова відображає знання людини або цілого народу про світ, відбувається осмислення структури вербалізованого концепту з метою з'ясування умов його формування (с. 12). Оскільки концепт це досить розгалужена система, яка має безліч складників, на матеріалі твору 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了” ми зробили детальну структурування лексичної вербалізації концептів *ЧОЛОВІК* та *ЖІНКА*, що має свої культурні та історичні особливості та знаходиться на периферії.

Концептуальні поля *ЧОЛОВІК* та *ЖІНКА* являють собою семантичні поля, згруповані за принципом функціонально-семантичної спільності, у яких дається більш вузька сегментація дійсності. В основі організації такого семантичного поля лежать різноманітні типи відносин – словотвірні, родо-видові, синонімічні, антонімічні, які структурують семантичне поле за вертикаллю. Окрім того, таке структурне утворення являє собою угруповання глибинного рівня, для якого є характерною замкнутість, цілісність, оскільки вихідним є зміст цілого.

При проведенні аналізу концептів *ЧОЛОВІК* та *ЖІНКА* враховується те, що лексична система є лише частиною вербалізованої концептосфери, для репрезентації якої існують різні способи: від окремих лексем, фразеологічних сполучень, вільних словосполучень і речень висловлювань, що несуть типові пропозиції, до текстів.

Постійні зміни в суспільно-політичному житті впливають на якісний склад концептуальних зон, унаслідок чого вони вбирають у себе нові мовні факти, які репрезентують досліджуваний концепт. Концептуальні поля ЧОЛОВІК та ЖІНКА час від часу поповнюються новими лексемами.

У нашій роботі зазначається такий склад концептуального поля: ядро та периферія, що поділена на групи та підгрупи з подібними за своїм значенням лексемами та лексичними словосполученнями.

Ядро: чоловік та жінка.

Периферія: сімейний стан, соціальний стан, зовнішній вигляд (загальний опис, одяг, обличчя, постава, зачіска, голос), риси характеру та манера поведінки.

2.2. Засоби вербалізації концепту ЧОЛОВІК в романі 一株棠“妃要為皇：這天下我要了”

Китайське суспільство завжди було патріархальним за своїм устроєм, тому *чоловік* виступає головним героєм в класичній художній літературі та повсякденному житті, але не в даному творі, оскільки авторка приділила менше уваги вербалізації концептуального поля ЧОЛОВІК з використанням лексичних словосполучень, тому що домінантою у вибраному творі постає концептуальне поле ЖІНКА, що має відгук сучасності.

1. 趁王爺不在你想逼供，請便。 *Chèn wángyé bùzài nǐ xiǎng bīgòng, qǐng biàn.* –

Якщо ви хочете отримати зізнання, поки принца тут немає, то робіть як забажаєте.

王爺 *wángyé* – принц (король, князь), знаходиться на периферії концептуального поля *чоловік* й належить до групи **соціальний стан**, відносно інших чоловік, характеризується та лексично позначається як принц, король або князь. Князь – особа, яка в феодальну добу отримала княжий титул. Не обов'язково королівського чи дворянського походження. Люди, які мають титул князя, також включають цивільних осіб, які зробили внесок у країну та націю.

2. “表哥。”苏妙娇滴滴的喊一声，追了出去。“*Biǎo gē.*” *Sū miào jiāodīdī de hǎn yīshēng, zhuīle chūqù.* “Двоюрідний брат”, — крикнув Су Мяоцзяо і вибіг за ним.

表哥 *biǎo gē* – двоюрідний старший брат, знаходиться на периферії концептуального поля *чоловік* і належить до групи **сімейний стан**, відносно когось чоловік характеризується і лексично позначається як двоюрідний старший брат.

3. 来人一袭暗红织龙锦袍，面如冠玉，眉宇之间英姿勃发。*Lái rén yī xí àn hóng zhī lóng jǐn páo, miàn rú guān yù, méiyǔ zhī jiān yīngzī bó fā.* – Відвідувач одягнений у темно-червоний халат з парчі та нашивкою дракона, обличчя його як нефритовий вінець, а брови сповнені героїзму.

У цьому реченні налічується два словосполучення, що знаходяться на периферії концептуального поля **ЧОЛОВІК** та належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **обличчя**:

- 面如冠玉 *miàn rú guān yù* – обличчя як нефритовий вінець, красиве обличчя, яке можна порівняти з короною з нефриту, що є виразом максимальної краси та вишуканості, таке порівняння описує чоловіка як неймовірно красивого.

- 眉宇之间英姿勃发 *méiyǔ zhī jiān yīngzī bó fā* – брови, що сповнені хороброго вигляду, героїзму. Такий вираз використовують, щоб описати харизму, силу та визначність людини вищого рангу або статусу.

暗红织龙锦袍 *àn hóng zhī lóng jǐn páo* – темно-червоний халат з парчі та нашивкою дракона. Темно-червоний колір є традиційним кольором у китайській культурі, він символізує щастя та процвітання, знаходиться на периферії та належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **одяг**.

4. “现在他们争着抢着招认，老臣又辨不清真假，所以...” *Xiànzài tāmen zhēngzhe qiǎngzhe zhāorèn, lǎochén yòu biàn bù qīng zhēn jiǎ, suǒyǐ...* – Тепер вони змагаються хто перший зізнається, а старий чиновник не може відрізнити правду від фальшивки, тому...

У цьому реченні налічується словосполучення 老臣又辨不清真假 *lǎochén yòu biàn bù qīng zhēn jiǎ*, частини якого можна розібрати окремо, вони також знаходяться на периферії концептуального поля ЧОЛОВІК:

老臣 *lǎochén* – старий чиновник або радник, це високий титул, який використовується для лексичного позначення людей, які мають великий досвід та мудрість, були вірними своєму правителю впродовж тривалого часу. Належить до групи **соціальний статус**.

又辨不清真假 *yòu biàn bù qīng zhēn jiǎ* – не можна відрізнити правду від фальшивки, цей вислів використовується для опису ситуацій, коли людина не може відрізнити істинне від фальшивого, коли дуже важко розрізнити правдиву інформацію від неправдивої. Словосполучення належить до групи **риса характеру**.

5. “崔大人，这位内侍官你好生照看，不经本王同意不得让任何人带走她。”杨韶弘沉声吩咐。“*Cuī dàrén, zhè wèi nèishì guān nǐ hàoshēng zhàokàn, bù jīng běn wáng tóngyì bùdé ràng rènhé rén dài zǒu tā.*” *Yángsháohóng chén shēng fēnfù* – “Пане Цуй, будь ласка, подбайте про цю слугу і не дозволяйте нікому забрати її без згоди мого короля”, – наказав Ян Шаохун глибоким голосом.

У цьому реченні налічується одне слово та словосполучення, які знаходяться на периферії концептуального поля чоловік:

大人 *dàrén* – пан, дворянин при дворі, також використовуються шанобливо до старших за віком чоловіків, знаходиться на периферії й належить до групи **соціальний статус**.

沉声吩咐 *chén shēng fēnfù* – наказати глибоким голосом, описує ситуацію, коли людина говорить з суворістю, твердістю та настійливістю, коли вона наказує щось з важливістю та повагою. Знаходиться на периферії й належить до групи **манера поведінки**.

6. 刚踏入府门，一个眉清目秀，一身劲装的守卫急步走过来。 *Gāng tà rù fǔ mén, yīgè méiqīngmùxiù, yīshēn jìn zhuāng de shǒuwèi jí bù zǒu guòlái* – Щойно він увійшов до воріт особняка, як до нього поспішно підійшов добре одягнений охоронець.

У цьому реченні налічується словосполучення 一身劲装的守卫 *yīshēn jìn zhuāng de shǒuwèi*, частини якого можна розглянути окремо, потрібно відділити означення від означуваного слова:

- 一身劲装 *yīshēn jìn zhuāng* – добре одягатись. 劲 *jìn* перекладається як *сила та енергія*, тобто це одяг, який відображає вольові якості людини, може налічувати яскраві кольори. Словосполучення знаходиться на периферії та належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **одяг**.

- 守卫 *shǒuwèi* – охоронець, вважається, що чоловік сильніший і йому під силу складна робота, тому охоронцями могли бути лише чоловіки. Слово знаходиться на периферії та належить до групи **соціальний статус**.

7. 杨韶弘心下一惊，急忙赶往连理阁，如果玉冠束发，英姿飒飒紧随其后。

Yángsháohóng xīn xià yī jīng, jí máng gǎn wǎng liánlǐ gé, rúguǒ yù guān shù fǎ, yīngzī sàsà jǐn suí qí hòu – Ян Шаохун був наляканий і поспішив до павільйону Ляньлі, а Руо Юйгуань із пучком на голові слідував за ним.

У цьому реченні налічується два словосполучення, що знаходяться на периферії концептуального поля ЧОЛОВІК:

心下一惊 *xīn xià yī jīng* – злякатися глибоко в душі, бути наляканим під впливом якоїсь приголомшливої події. Словосполучення належить до групи **манера поведінки**.

束发 *shù fǎ* – зав'язувати волосся у пучок вузькою стрічкою або затискачем. В переносному значенні історично-культурологічного аспекту може перекладатись – досягнути юнацького віку, приблизно п'ятнадцяти років. Словосполучення належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **зачіска**.

2.3. Засоби вербалізації концепту ЖІНКА в романі 一株棠 “妃要为皇：这天我要了”

Не дивлячись на те, що в китайській культурі жінки відходять на другий план, часто навіть не мають права голосу в тих, чи інших ситуаціях, розглянутий нами

роман має феміністичну ідеологію та розкриває жінку як борця за право бути на одному рівні з чоловіками, і стати рівною їм за статусом. Авторка приділила чималу увагу лексичному опису жінок, як зовнішньому вигляду, так і рисам характеру та особливостям поведінки. Нами було виділено такі речення для аналізу концептуального поля жінки:

1. 老奴在！”从她身后走出来两个肥胖、面相凶恨的妇人。“*Lǎo nú zài!*” *Cóng tā shēnhòu zǒu chū lái liǎng gè féipàng, miànxiàng xiōng hèn de fù rén.* - «Стара рабиня тут!» З-за неї вийшли дві пухкі заміжні пані з лютими виразами обличчя.

У цьому реченні налічується два слова, що знаходяться на периферії концептуального поля *жінка* та належить до групи **соціальне положення**:

- 老奴 *lǎo nú* – стара за віком слуга чи рабиня. У цього слова немає гендерної приналежності, але в наступному реченні стоїть займенник 她 *tā* вона, що дає нам зрозуміти гендер виділеного слова. Зазвичай, слуги самі себе так називали, якщо їх статус з-поміж інших слуг був вищий та служили вони при дворі довше.

- 妇人 *fù rén* – заміжня пані, в давнину так називали дружину вченого, в період сучасності цей термін може використовуватись для будь-якої жінки, включаючи дружину, матір, сестру, колегу або незнайому жінку.

2. 郑天仪痛得汗水直淌，唇瓣咬得发白，直觉有什么东西钻入脊背，在那儿用力啃咬。*Zhèng tiānyí tòng dé hànshuǐ zhí tǎng, chún bàn yǎo dé fā bái, zhíjué yǒu shé me dōngxī zuān rù jǐbèi, zài nà'er yòng lì kěn yǎo* – Чжен Тяньї стікала потом від болю, її губи зблідли від укусів, і вона відчула, що щось проникло в її спину і сильно там кусає.

У цьому реченні налічується два словосполучення, що знаходяться на периферії концептуального поля *ЖІНКА* та належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **обличчя**:

- 痛得汗水直淌 *tòng dé hànshuǐ zhí tǎng* – стікати потом від болю. Цей вислів виражає ідею того, що біль або страждання настільки інтенсивні, що вони стають фізично відчутними і можуть викликати потік поту.

- 唇瓣咬得发白 *chún bàn yǎo dé fā bái* – губи зблідли від укусів. Цей вислів можна використати, коли людина знаходиться в стані напруження або стресу, і її губи стискаються так сильно, що на них з'являється білий наліт.

3. “娘娘不可。”边上一个穿蓝衣，容貌也不差的婢女提醒，给她使眼色。

Niángniáng bùkě.” *Biān shàng yīgè chuān lán yī, róngmào yě bù chā de bìnǚ tíxǐng, gěi tā shǐyǎnsè* - Імператриця не може. – підморгнувши, нагадала їй служниця в синьому одязі й непоганої зовнішності.

У цьому реченні налічується три словосполучення, що знаходяться на периферії концептуального поля ЖІНКА та належать до різних груп, а саме **соціальний стан** та **зовнішній вигляд**:

娘娘 *niángniáng* – з точки зору культурологічного аспекту перекладається як імператриця або імператорська наложниця першого рангу. У сучасному китайському суспільстві може використовуватися як поважне звернення до жінки, особливо до жінки, яка має вищий статус або владу.

婢女 *bìnǚ* – служниця, рабиня, покоївка, яку за старих часів наймали багаті люди для роботи по дому або в імператорському дворі.

蓝衣 *lán yī* – синій одяг, в історично-культурологічному аспекті синій колір означає безмежність, широту, свободу та глибину, адже асоціюється зі стихією води та неба. Словосполучення знаходиться на периферії й належить до групи **зовнішній вигляд**, підгрупи **одяг**.

4. 地牢的门被打开，走进来一位美艳的女子，发髻高绾，妆容精致，身着华服，

环佩叮当。 *Dìláo de mén bèi dǎkāi, zǒu jìnlái yī wèi měi yàn de nǚzǐ, fǎ jì gāo wǎn, zhuāngróng jīngzhì, shēnzhe huá fú, huán pèi dīngdāng* – Двері підземелля відчинилися, і всередину увійшла прекрасна жінка з високим пучком, ідеальним макіяжем, одягнена в елегантний традиційний китайський одяг із дзвінкими нефритовими кільцями.

У цьому реченні налічується аж чотири словосполучення та одне слово, що знаходяться на периферії концептуального поля ЖІНКА та належить до групи **зовнішній вигляд**:

- 美艳 *měi yàn* – прекрасний, чудовий, підгрупа **загальний опис**.
- 发髻高绾 *fǎ jì gāo wǎn* – високий пучок, у стародавні часи висока зачіска символізувала елегантність та гідність, підгрупа **зачіска**.

зачіска символізувала елегантність та гідність, підгрупа **зачіска**.

- 妆容精致 *zhuāngróng jīngzhì* – ідеальний макіяж, детальний, точний та досконалий, що підкреслює красу обличчя, підгрупа **обличчя**.

- 身着华服 *shēnzhe huá fú* – одягнена в елегантний традиційний китайський одяг.

- 环佩叮当 *huán pèi dīngdāng* – підвіска з нефритових кілець, що дзвенять при русі, які чіпляють жінки на пояс свого одягу, підгрупа **одяг**.

女子 *nǚzǐ* – жінка, **ядро** концептуального поля нашого дослідження.

5. 一位女子发丝凌乱，华裳已被污渍渲染得看不出颜色，即使如此却丝毫不显

狼狈，绝世容颜更加耀眼夺目，动人心魄。 *Yī wèi nǚzǐ fā sī língluàn, huá shang yǐ bèi wūzì xuànrǎn dé kàn bù chū yánsè, jíshǐ rúcǐ què sīháo bù xiǎn lángbèi, juéshì róngyán gèngjiā yàoyǎn duómù, dòngrén xīnpò* – Волосся жінки було скуйовджене, а яскравий одяг заплямований до такої міри, що вона не могла розгледіти колір, все ж таки вона зовсім не виглядала збентеженою, а її незрівнянне обличчя було ще більш сліпучим і зворушливим.

У цьому реченні налічується аж п'ять словосполучень, що знаходяться на периферії концептуального поля *жінка* та належить до групи **зовнішній вигляд**:

- 发丝凌乱 *fā sī língluàn* – скуйовджене волосся, підгрупа **зачіска**.
- 华裳已被污渍渲染得看不出颜色 *huá shang yǐ bèi wūzì xuànrǎn dé kàn bù chū yánsè* - яскравий одяг заплямований до такої міри, що не можна розгледіти колір, підгрупа **одяг**.

• 丝毫不显狼狈 *sīháo bù xiǎn lángbèi* – не виглядати збентежено, підгрупа **загальний опис**.

- 绝世容颜更加耀眼夺目 *juéshì róngyán gèngjiā yàoyǎn duómù* – незрівнянне обличчя ще більш сліпуче, *动人心魄* *dòngrén xīnpò* – китайський чен'юй, який означає щось дуже вражаюче, що здатне вразити людські почуття, викликати

сильні емоції й запам'ятатися на довгий час, тобто захопливий. Обидва словосполучення належать до підгрупи **обличчя**.

6. 她倔强孤傲，似一朵出水的莲，啊不，该是一朵迎风傲霜、不惧严寒的梅。

Tā juéjiàng gū'ào, shì yī duǒ chūshuǐ de lián, a bù, gāi shì yī duǒ yíngfēng ào shuāng, bù jù yánhán de méi - Вона вперта й самотня, як лотос з води, а ні, має бути сливовий цвіт проти вітру й морозу, не боїться лютих холодів.

У цьому реченні налічується два словосполучення, що містять метафори та знаходяться в концептуальному полі *жінка*:

- 倔强孤傲，似一朵出水的莲 *juéjiàng gū'ào, shì yī duǒ chūshuǐ de lián* – впертий і самотній, як лотос з води. Цю метафору використовують для опису людини, яка протистоїть труднощам самотійно та має властивості, схожі на лотос. Лотос - це символ краси й чистоти в китайській культурі, а також символ відродження, оскільки вона росте з брудної води й символізує спроможність перетворювати негативні умови в щось позитивне. Таким чином, коли людина порівнюється з лотосом з води, це означає, що вона може протистояти труднощам, зберігаючи при цьому свою чистоту та красу. Однак, коли цей вираз додається слово "самотній", це може вказувати на те, що людина може відчувати певну самотність чи ізолюваність у своїй міцній волі й здатності перетворювати негативні умови. Вона може бути спроможна протистояти труднощам самотійно, але це може також відділяти її від інших людей і створювати відчуття самотності (Boddy K., 2020). Словосполучення знаходиться на периферії й належить до групи **риса характеру**, в тексті використовується як **метафора**.

- 迎风傲霜、不惧严寒的梅 *yíngfēng ào shuāng, bù jù yánhán de méi* – сливовий цвіт проти вітру й морозу, не боїться лютих холодів. Перша частина словосполучення *迎风傲霜 yíngfēng ào shuāng* – це метафора, що вказує на людей, які можуть бути вірними своїм принципам, всупереч будь-яким викликам і труднощам. Сливовий цвіт проти вітру і морозу символізує твердість духу і непохитну віру у свої ідеали, незалежно від труднощів та перешкод. Ця метафора є дуже популярною в китайській літературі, мистецтві та культурі в цілому, і вона

широко використовується для висловлення пошани й захоплення відважних та міцних людей (冯晓虎, 2004). Друга частина словосполучення 不惧严寒的梅 *bù jù yánhán de méi* – не боятись лютих холодів, не є метафорою, але разом з першою частиною знаходиться на периферії та належить до групи **риси характеру**.

7. 美艳女子的声音带着胁迫, 问完便坐在婢女早早摆好的太师椅上, 闲闲的等着回答。 *Měi yàn nǚzǐ de shēngyīn dài zhe xié pò, wèn wán biàn zuò zài bì nǚ zǎo zǎo bǎi hǎo de tài shī yǐ shàng, xián xián de děng zhe huí dá.* Голос чарівної жінки був погрозливим, і, запитавши, вона сіла на великий учительський стілець, який служниця поставила завчасно, і спокійно чекала відповіді.

У цьому реченні налічується два словосполучення, що знаходяться на периферії концептуального поля *жінка* та належать до групи **манера поведінки**.

- 声音带着胁迫 *shēngyīn dài zhe xié pò* – погрозливий голос (дослівно *голос, що несе погрози*).
- 闲闲的等着 *xián xián de děng zhe* – спокійно чекати.

Висновки до Розділу 2

Концепт має надзвичайно просту та розгалужену за темами структуру, можна описати у вигляді кола. Концептуальні ядра ЧОЛОВІК та ЖІНКА знаходяться в центрі, а навколо них знаходяться інші складники, що описують кожне з ядер, наприклад, лексеми та лексичні словосполучення, які ми поділили на кілька груп та підгруп, відповідно до описової характеристики особи. На матеріалі твору 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了” нами проведено детальну структурування лексичної вербалізації концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА з урахуванням історичних та культурологічних особливостей, які знаходяться на периферії. У другому пункті другого розділу ми розглянули приклади вербалізації концепту ЧОЛОВІК, який є центром патріархального устрою китайського суспільства з давніх-давен. У третьому пункті другого розділу ми розглянули приклади вербалізації концепту ЖІНКА, на реалізацію яких акторка приділила чимало уваги.

ВИСНОВКИ

За останні десятиліття рефлексивна діяльність людини стала одним з центральних досліджень задля глибшого пізнання мови, у цьому науковцям допомагає таке філософське вчення як антропоцентризм та похідна від нього антропоцентрична парадигма мови. Концепт виступає основною одиницею національної когнітивної свідомості. Реалізацією у мові процесу мислення називають вербалізацією, а вербалізація конкретних концептів містить інформацію про культурно-історичний досвід, рівень ерудованості та сприйняття людини навколишнього світу. У цій роботі на матеріалі твору 一株棠 “妃要为皇：这天下我要了” ми проаналізували вербалізацію основних концептів будь-якої мови ЧОЛОВІК та ЖІНКА. В ході нашого дослідження були виконані такі завдання:

1. Сучасна когнітивна лінгвістика визначає концепт як номінативну одиницю, що слугує для позначення ментальних або психічних ресурсів нашої свідомості й інформаційної системи, яка відображає особистий досвід й знання людини про певні об'єкти і явища. Він поєднує у собі велику кількість диференційних ознак таких, а саме: зв'язок з мовою, мисленням, пам'яттю та психікою, абстрагування, етнокультурне забарвлення, динамічний характер, гнучкість, стереотипність і константність, відображення ментальної дійсності та ін., а також виконує пізнавальну функцію, функції збереження знань про світ, структурування знання, орієнтування у світі.
2. В структуру концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠“妃要为皇：这天下我要了” входять два головних компоненти: ядро та периферія, які формують концептуальне поле. Ядро є центром та основою концепту, у нашому творі налічується два головних ядра – чоловік та жінка. Периферія – це те, що додається з особистий досвідом, культурою, традиціями та описом людей. За наявною кількістю слів певного спрямування, дослідники по-різному класифікують та поділяють концепт на типи.
3. В гендерних дослідженнях концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА ми дізнались про ґрунтовні знання, норми поведінки чоловіків та жінок, що закріплені в

суспільстві та гендерні норми в українській та китайській культурах користуючись лінгвокультурним підходом. В українській культурі чоловік - голова сім'ї, годувальник, захисник. Жінка - мати, берегиня домашнього затишку, господиня. В китайській культурі чоловік – герой, ян, місяць. Жінка – прикраса, їнь, сонце.

4. До структурних складників концептів ЧОЛОВІК та ЖІНКА в романі 一株棠“妃要為皇：這天下我要了” належать сімейний стан, соціальний стан, зовнішній вигляд (загальний опис, одяг, обличчя, постава, зачіска, голос), риси характеру так манера поведінки.

论文摘要

近几十年来，一个人的翻身活动已成为深入了解语言的中心研究方式之一，科学家们在这方面得到了人类中心主义和由此衍生的人类中心主义语言模式等哲学教义的帮助。概念是国民认知意识的主要单位。思维过程在语言中的实现称为语言化，具体概念的言语化包含了文化历史经验、博学程度以及一个人对周围世界的感知等信息。在此过程中，我们根据作品一株棠“妃要文皇：讯天下我要了”的材料，分析了任何语言，男人和女人的主要概念的表达。概念主义的主要单位是概念——通过语言手段建立的民族认知意识为单位。在我们的作品中，男人和女人作为一个普遍的支持概念，创造了一个普遍的背景。男人和女人的概念在中文材料中没有被探索过，但同时许多文化中处于领先地位。中国古代社会一直是男权社会，所以男人是古典小说和日常生活的主角，但在这部作品中不是，因为作者不太注意用词汇短语对男人的概念领域进行语言化，因为在入选作品中占主导地位的概念是女性，具有现代性和代表性。

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голобородько, К. Ю. (2002). *Лінгвістичний статус концепту*. Культура народів Причорномор'я. № 32. Кримський науковий центр.
2. Голубовська, І. О., Корольов І.Р. (2011). *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики: курс лекцій*. Київ: ВПЦ «Київський університет».
3. Єрмоленко, С. Я., Бирик С. П., Тодор О. Г. (2001). *Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів*. Київ: Либідь.
4. Жайворонок, В. В. (2004). Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. № 5-6.
5. Іванотчак, Н. І, Павлюк О.Б. (2020). *Вербалізація концепту жінка в сучасному англomовному пісенному дискурсі*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації.
6. Іващенко, В. Л. (2006). *Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): Монографія*. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго.
7. Кісь, О. Р. (2011). *Жінка у традиційній українській культурі*. Львів: Інститут народознавства НАН України.
8. Краснобаєва-Чорна, Ж. В. (2006). Термінополе концепт. *Українська мова*. №2.
9. Краснобаєва-Чорна, Ж. В. (2007). *Концепт ЖИТТЯ в українській фраземіці*. (Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук). *Донецький вісник Наукового товариства ім.Шевченка*. Донецьк.
10. Краснобаєва-Чорна, Ж. В. (2009). *Концептуальний аналіз як метод концептвістики (на матеріалі концепту ЖИТТЯ в українській фраземіці)*. *Українська мова*. №1.
11. Левицький, А. Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. (2005). *Вступ до мовознавства: Навчальний посібник*. Київ: Центр навчальної літератури.
12. Лисиченко, Л. А. (2006). *Лексико-семантична система української мови*. Харків: ХДПУ ім. Г. С. Сковороди.

13. Мацьків, П. (2007). *Концептосфера БОГ в українському мовному просторі*: [монографія]. Дрогобич : Коло.
14. Оселедько, К. (2011). Концепт «відьма» у романі Братів Капранових «Кобзар 2000». Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства : зб. наук. праць / [ред. кол.]: В.В. Барчан [та ін.]. Вип. 15. Ужгород : Говерла.
15. Плотнікова, Н. В. (2020). *Поняття «Концептосфера» та «Концепт» у сучасній лінгвістиці*. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. Том 31 (70) № 1 Ч. 1.
16. Полюжин, М. (2005). *Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості*. Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. праць. Ужгород: Ліра.
17. Рудюк, Т. В (2011). *Концептосфера як об'єкт дослідження сучасного мовознавства*. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10: Проблеми граматики і лексикології української мови. Вип. 7.
18. Селиванова, Е. А. (1999). *Принципы концептуального анализа*. Актуальні проблеми металінгвістики. Київ-Черкаси.
19. Селіванова, О. О. (2004). *Основы лингвистической теории текста и коммуникации*. Лінгвістичні Студії. Київ: Брама.
20. Селіванова, О. О. (2006). *Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія*. Полтава: Довкілля-К К.
21. Селіванова, О. О. (2008). *Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми*: підручник [для студ.-ів філол. спец.-ей вищ. навч.-их закладів]. Полтава: Довкілля.
22. Семчинський, С. В. (1996). *Загальне мовознавство*. Київ: АТ «ОКО».
23. Сімонок, В. П. (1998). *Мовна картина світу: взаємодія мов*. Харків: Основа.
24. Скаб, М. (2008). *Закономірності концептуалізації та мовної категоризації сакральної сфери*. Монографія. Чернівці: Рута.
25. Сукаленко, Т. М. (2009). *Метафоричне вираження концепту ЖІНКА в українській мові*: Українська мова. Ін-т української мови НАН України. Київ.

26. Ужченко, В. Д. (2003). *Східноукраїнська фразеологія*: Монографія. Луганськ: Альма-матер.
27. Ужченко, В. Д., Ужченко Д. В. (2007). *Фразеологія сучасної української мови: Навчальний посібник*. Київ: Знання.
28. Храмова, В. (1992). *До проблеми української ментальності*. Українська душа. Київ: Фенікс.
29. Boddy, K. (2020). *Blooming Flowers: A Seasonal History of Plants and People*. Yale University Press.
30. Duchacek, O. (1959). *Champ conceptuel de la beauté en français moderne*. Praha : Vox Romanica. № 18.
31. Evans, V. (2009). *How Words Mean: Lexical Concepts, Cognitive Models, and Meaning Construction*. New York: Oxford University Press.
32. Ipsen, G. (1994). *Der alte Orient und die Indogermanen*. Stand und Aufgaben der Sprachwissenschaft . Festschrift für W. Streiberg. Heidelberg.
33. Keith, A., Keith, B. (2009). *Concise Encyclopedia of Semantics* / eds. Oxford : Elsevier Ltd.
34. Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge : Cambridge University Press.
35. Porzig, W. (1994). *Wesenhafte Bedeutungsbeziehungen*. Beiträge zur Geschichte der deutschen Sprache und Literatur. Niemeyer.
36. Trier, J. (1981). *Der deutsche Wortschatz und Sinnbereich des Verstandes*. Heidelberg.
37. Weisgerber, L. (1992). *Grundzüge der inhaltsbezogenen Grammatik*. 4 Auflage. Pädagog. Düsseldorf : Verlag, Schwann.
38. 易中天. (2003). *中国的男人和女人*. 上海:文艺出版总社.
39. 冯晓虎. (2004). *隐喻.- 思维的基础篇章的框架*. 对外经济贸易大学出版社.